

snimo te političke prilike naše nedavne prošlosti, iz kojih je nikao taj pjesnički jezik, a isto tako i ulogu Šenoine ličnosti u zbivanju tih prošlih dana.

Ne znam, je li moj recept ispravan. Ako nije, treba napisati drugi. Svakako je pitanje *povijesti* književnoga jezika i shvaćanja za nju pitanje žive svijesti o narodnoj kulturnoj baštini.

ZAJEDNIČKE EMISIJE NAŠIH RADIO-STANICA

Josip Hamm, Mate Hraste, Ljudevit Jonke

Pitaju nas čitaoci »Jezika«, je li to pravilno i je li to u duhu novosadskih zaključaka o hrvatskosrpskom književnom jeziku i pravopisu, da Radio Zagreb i Radio Beograd u svojoj zajedničkoj emisiji uvijek daju vijesti, i to baš one u 22 sata, koje se najviše slušaju, u ekavskom književnom izgovoru. Ako je to zaista u duhu novosadskih zaključaka, tada je po njihovu mišljenju očito, da je novosadski sastanak samo poslužio nesmetanom širenju ekavštine na onaj jezični teritorij, kojemu je ijekavski govor književni jezik.

Jezična politika, koja je inaugurirana novosadskim sastankom u prosincu 1954., postavila je sebi kao zadatak, da se učini kraj jezičnoj nesnošljivosti, koja se još uvijek javljala na hrvatsko-srpskom jezičnom području u različitim prilikama i na različite načine. Odbijanje pojedinih jezičnih osobina samo zato, što nisu iz mojega užeg kraja, odbijanje t. zv. kroatizama ili srbizama samo zato, što su to kroatizmi ili srbizmi, smatralo se opravdano pretjerivanjem, koje prelazi granice nacionalne osjetljivosti i poprima šovinističke oblike. Novosadskim zaključcima o jeziku htjelo se naglasiti, da sve jezične pojave na hrvatsko-srpskom jezičnom području treba da nam budu jednako drage bez obzira na to, gdje se pojavljuju, i da to nisu kroatizmi i srbizmi, nego kroatosrbizmi, t. j. osobine *jednoga* jezika, kojima se slobodno služimo, kad želimo što god adekvatno izraziti. Po tom shvaćanju treba da odabiremo ono, što nam jezično i stilski bolje služi, da odabiremo ono, što je pravilnije i izražajnije, i da zapostavljamo ono, što je nepravilnije i neizražajnije. Jednom riječju, sve jezične pojave treba da jednako volimo, a da ne preziremo nijedne, te samo kao dobri pisci i stilisti odabiremo slobodno ono, što je bolje. Novosadskim zaključcima o jeziku željele su se oboriti umjetne granice, koje odvajaju dva izraza na nacionalnoj bazi, i dati im opći srpsko-hrvatski karakter. Drugim riječima, željelo se omogućiti jednako štampanje i širenje hrvatske i srpske knjige po čitavom teritoriju bez ikakvih ograda, predrasuda i sa što više razumijevanja.

Dakako, u tom smislu i naše radio-stanice mogu svojim zajedničkim emisijama, koje se već godinu dana odvijaju svaki dan od 20 do 24 sata, učiniti vrlo mnogo. Više nego knjiga radio-stanice mogu približiti srpske

tekstove hrvatskim slušaocima i, obrnuto, hrvatske tekstove srpskim slušaocima. Samo dakako to treba da se vrši na potpuno jednakoj osnovi. Vrlo je korisno, da se ekavski slušalac privikne na ijekavske tekstove i ijekavski slušalac na ekavske tekstove. Tako se ruše one ograde, o kojima smo malo prije govorili. Kultiviranje takvih ograda nužno dovodi do nezdravih ekstremnosti, koje nemaju nikakve veze ni s jezičnom ni s nacionalnom osjetljivošću. Ali ne zaboravimo nipošto, da 4. točka novosadskih zaključaka govori o tome, da su oba izgovora, ekavski i ijekavski, u svemu ravnopravna. Izvodeći *zajednički program* radio-stanice ne bi to smjele nikada smetnuti s uma i trebalo bi da se u zajedničkim govornim emisijama služe sa oba izgovora, jer je jedan izgovor pretežno vezan za srpsku književnost, a drugi za hrvatsku. Osim toga treba uzimati u obzir i golemo prostranstvo ijekavskog govora po Bosni i Hercegovini i po Crnoj Gori, gdje se također slušaju te emisije, a osobito vijesti.

Radio-stanice Beograda, Zagreba i Novog Sada najvećim dijelom tako i postupaju. Ijekavski tekstovi Zagreba izmjenjuju se s ekavskim tekstovima Beograda, i tu ne može nitko ništa prigovoriti. Na taj se način na obadvije strane širi jezična snošljivost i upoznavanje kadšto i drugačijeg izražaja, uho se privikava na nešto, što mu je dotad bilo daleko samo zato, što je bilo nepoznato.

Ali ipak spomenute se radio-stanice ograđuju o princip ravnopravnosti obaju izgovora pri emitiranju vijesti od 20 do 24 sata. Poznato je, da se najviše slušaju vijesti baš u 22 sata, onda, kad su dnevni napori i napetosti splasnuli, kad se čovjek odmara i sprema na počinak. Tada su vijesti i najobilnije, to su tako zvane posljednje vijesti. A te se vijesti uvijek daju samo u ekavskom izgovoru, u redakciji Radio-Beograda. To drugim riječima znači, da se u najvažnijoj govornoj emisiji privikavaju na ekavštinu ijekavski slušaoci, a ekavski su slušaoci prikraćeni u mogućnosti privikavanja na ijekavštinu u toj glavnoj govornoj emisiji. Kraj naše uzajamne osjetljivosti to se dakako osjeća i kao povreda spomenutog principa ravnopravnosti, pa se širi nezadovoljstvo i pišu se pisma negodovanja, o kakvima smo govorili u početku ovog članka. A s dobrom voljom može se vrlo lako popraviti i pokazati, da se ne radi ni o kakvu nametanju, nego o sistematskom radu na širenju jezične snošljivosti.

A popravak je zaista jednostavan i lak! Radio-stanica Zagreb i radio-stanica Beograd mogu vrlo lako organizirati emitiranje vijesti, osobito onih u 22 sata, na dva načina: jedan dan neka daje radio-vijesti Beograd ekavski, a drugi dan Zagreb ijekavski. Tako će ta glavna govorna emisija širiti poznavanje obaju govora na čitavom hrvatsko-srpskom jezičnom području i zaista jačati jezičnu snošljivost, koja još uvijek nije na dovoljnoj visini. Tako će se ujedno izbiti oružje iz ruku onima, koji ukazujući prstom na neravnopravno rješenje podjaruju nacionalnu netrpeljivost i tvrde, da je novosad-

skim razgovorima o jeziku bio jedini cilj, da se i na Hrvatsku protegne ekavski govor. U protivnom slučaju samo će se širiti jezična nesnošljivost, pa će tako radio-stanice svojim zajedničkim emisijama postići suprotno, nego što su željele.

Naizmjenično emitiranje vijesti, t. j. jedan dan ijekavski, a drugi ekavski, tehnički je zaista lako provedivo, kao što pokazuju dosadašnji slučajeви pri tehničkim smetnjama. Kad se pokvari linija, pa je onemogućeno emitiranje iz Beograda, odmah uskaču zagrebački spikeri i emitiraju preko radio-Zagreba ijekavske tekstove. To jasno pokazuje, da se s nešto malo dobre volje mogu postići znatni uspjesi. A radio-stanice to treba da urade, da bi i sa svoje strane pomogle pothvat, koji je započet u Novom Sadu i kojemu i one treba da služe.

Bilo je potrebno reći to — otvoreno i jasno — u jednom stručnom organu, koji na problem gleda s mnogo ljubavi i zabrinutosti, a korisno je baš da to reknu i sami učesnici novosadskog sastanka, koji su najzainteresiraniji za pravilno provođenje novosadskih zaključaka.

GLAGOL »TREBATI«

Slobodan Kovačević

Taj je glagol u čestoj upotrebi. U rečenicama: *Trebam novaca* (subj. ja), *Trebate li vođu?* (subj. vi), *Trebat ćemo vas* (subj. mi), *Učitelj je trebao đake* (subj. učitelj) subjekt se naoko jasno razabira. Te bi se rečenice mogle i ovako izreći: *Treba mi novaca*, *Treba li vam vođa*, *Trebat ćete nam*, *Učitelju su trebali đaci*, ali se sada subjekt ne razabira odmah. Uzmimo naporedo primjere: *Trebate li vođu?* i *Treba li vam vođa?* Naoko je očito, da je u prvom primjeru subjekt *vi*, a *vođu* objekt u akuzativu, ali u drugom primjeru mogao bi subjekt biti i *vam* i *vođa*. U rečenici *Trebat ćemo vas* subjekt je *mi*, a *vas* objekt u akuzativu, a ako tu misao izreknemo malo drukčije, t. j. *Trebat ćete nam*, subjekt može biti i *vi* (u nom.) i *nama* (u dat.). Do istog zaključka dolazimo, ako navedene primjere izreknemo ovako: *Potreban mi je novac* (subj. *novac* ili *meni*), *Da li vam je potreban vođa?* (subj. *vođa* ili *vama*), *Bit ćete nam potrebni* (subj. *vi* ili *nama*), *Učitelju su bili potrebni đaci* (subj. *đaci* ili *učitelju*).

Uz 3. l. sg. glagola *trebati* služi infinitiv kao dopuna, na pr. *Treba (trebalo je, trebat će, trebalo bi) ići*. Infinitiv je u toj bezličnoj upotrebi subjekt, a može se zamijeniti prezentom povratnog glagola s veznikom *da*, dakle: *Treba (trebalo je i t. d.) da se ide*. Posve je razumljivo, da povratnoj zamjenici nema mjesta uz infinitiv, ako nije u pitanju povratni glagol. Prema tome nije pravilno *Treba se raditi* (*se* je došlo iz prezentske konstrukcije: *Treba da se radi*), jer glagol *raditi* nije povratan, a pravilno je *Treba se često kupati*.